

katerih opozarja na socialna in gospodarska vprašanja Prekmurja (skozi luteranske vasi do Sobote, na samotnem kolniku itd.). Na drugem mestu so lirski opisi, „lirske varijacije“, med katerimi se dvigajo nekatere do sugestivne plastičnosti in nazornosti (Večer ob Muri, Pred nočjo na vasi itd.). Jedro celotne knjige pa so poglavja, v katerih razpravlja avtor o omenjenih prekmurskih problemih. Tu je treba pohvalno omeniti prvo poglavje, kjer pisatelj kritično prerešeta zgrešeni odnos slovenske sredine do Prekmurja. Zlasti so še značilne izjave o prekmurskih kmetih (str. 28, 29), o prosvetnem problemu Prekmurja („Farsa“), o gospodarskem stanju prekmurskega kmeta (68), in slednjič celotno poglavje „Žveplenke“. Mimo tega je povedal pisatelj iz prekmurske perspektive nekaj tehtnih besedi o splošnih slovenskih vprašanjih (na pr. v poglavju „Mumija na Trojničkem vrhu“ itd.).

Če vrednotimo to delo v relaciji „slovenske anemičnosti“ (Kozak, str. 82), naše brezbriznosti do stvarnih problemov našega podeželja, našega napihnjenega kulturnega centralizma, ki gleda celotno slovenstvo le iz ozkega vidika Ljubljane, tega „središča naše provincialnosti“, pripada Kozaku za sluga, da nam je prvi izmed slovenskih pisateljev s te strani Mure predstavil Prekmurje. Kljub manjšim hibam, ki smo jih omenili zgoraj (tudi pogovorom in diskusijam, ki jih avtor sicer posrečeno vpleta v pripoved, jemlje ponekod pretirano izpiljeni in preveč literarni ton pogovarjalcev neprisiljenost in živost), je dal Kozak v nekem oziru vzorno delo; pokazal je namreč, kako je treba pristopati k problemom te vrste, kako jih je mogoče navezati na osrednja vprašanja naše dobe. Čas, ki ga je mogel preživeti med Prekmurci, je bil pičlo odmerjen; in čeprav se je pisatelj sam opravičil: „Čutim, da gledam le zemljo, razmišljam o problemih, ki mi kažejo zunanje lice, toda pravega življenja se ne dotaknem. Prehitro me nese pot.“ — je dal vendarle živo in resnično podobo Prekmurja, dal je pokrajino, ljudi in njihove realne probleme; — in to je menda tudi poglavitni namen tega spisa.

Ivo Brnčič.

Prevodna literatura

Iz prevodne književnosti

Kdor skuša našo prevodno književnost opazovati v celoti, bo moral z nekako narodnogospodarsko nevoljnostjo konstatirati, da se pri nas ta posel vrši vedno bolj neekonomično, to se pravi, nespametno: če imaš na razpolago kaj boljšega, čemu potem segaš po slabšem, po manj vrednem? Res je, da se ljudje v okoljeni trdnjavi navadijo nazadnje jesti tudi konjsko meso, pse in podgane, ali pa naj velja to tudi za nas, kar se tiče prevodov? V nekak položaj obkoljene trdnjave nas v tej reči silijo naši prevajavci in njihovi založniki, ki se vse prevečkrat vdajajo modnim geslom, ki govorijo o literarnih „aktualitetah“, ali pa nekakemu rešpektu pred rečjo, ki se imenuje „literarna zgodovina“. Oboje pa je prazen strah: aktualitete knjižnega trga so že v prihodnji knjigotrški sezoni pozabljene, literarna zgodovina pa mora obravnavati marsikaj, kar je bilo pomembno za svojo dobo, za današnjo pa je samo še muzealen objekt. Mnogo je krivo na tem tudi dejstvo, da so tako naši prevajavci kakor naši založniki vse premalo orijentirani v

zgodovini svetovne literature, ki ima na pretek reči, ki bi morale biti mi-kavne za naše založnike že zaradi tega, ker jim za prevod ne bi bilo treba plačevati avtorskih honorarjev, ali pa se bati, da jih bo kedaj treba plačati. Vse prevečkrat se zgodi, da se prevede kakšna stvar, ki je prevajavcu popolnoma slučajno prišla v roke, in za katero se mu je posrečilo dobiti po tej ali oni poti založnika. Res je, da so okusi različni in da se mora prodajavec v neki meri ravnati po kupcih, na drugi strani pa je zopet res, da je pri vsakem blagu v prvi vrsti treba gledati na kvaliteto, prav posebno pa pri knjigah, ki so vendar nekak instrument kulture, če že ne drugače, pač zaradi tega, ker naši (in tudi tuji) založniki radi čujejo, če jih kdo imenuje med pospešitelji naše narodne kulture. Slovenci pa smo tako po številu kakor po bogastvu preslabi, da bi to pot smeli ubirati po dolgotrajnih ovinkih, če imamo takorekoč pred nosom lepe in zložne bližnjice. Škoda samo, da jih naši prevajavci in založniki ne vidijo.

V kolikor veljajo te splošne opombe o delih, ki bodo danes prišla na vrsto, se bo pokazalo — kakor tudi pozneje — ob vsakem posameznem.

*

Pravi dokument svoje dobe je „Ernst Toller: Hinkemann. Drama. Ljubljana, 1934. Prevedel in založil Ante Novak. Opremil Marjan Tepina.“ Ta tridejanka, ki jo je avtor napisal l. 1921/22 v jetnišnici Niederschönenfeld, in ki je bila deset let pozneje prevedena v Ljubljani, kjer pa ni mogla najti založnika po poklicu, je „document humain“, do perversnosti mučen protest človeka, ki grebe po lastnih in tujih bolečinah, ki muči sebe in druge, ker mu iz razlogov zunanje in notranje slabosti ni mogoč noben drugačen odpor zoper svet, ki ga obkroža in duši. Kdor pozna druge Tollerjeve spise, pa „Hinkemanna“ ne more primerjati z originalom, bo že ob čitanju prevoda samega občutil, da je v prevodu ostalo neizraženo marsikaj, kar dosega Toller s svojo dikcijo. Toda take težave so pri vseh prevodih, večje seveda tam, kjer avtor in njegova ideja že sama po sebi z muko in naporom iščeta adekvatnega izraza.

Nekako soroden po svoji prenapeti nervoznosti, ki pa je izviral iz popolnoma drugačnih virov — iz prekipevajoče sile mladega pisatelja, ki se mu je mudilo na oni svet in je zato v naglici hotel še povedati, kar mu je težilo srce — je Kl a b u n d o v „Borgia. Roman rodbine. Poslovenil Vladimir Levstik. Ljubljana, 1934. Založba „Priatelj“. Opremil? Delo je močna slika renesančne dobe in njenih ljudi, dobe, v katero se je pisec tako vživel, da je položil svojo povest v usta in pero sodobnemu kronistu, kar je v tem primeru več kakor pa običajna literatska fikcija. Po intenzivnosti sodoživljanja prekaša Klabungdov marsikje Merežkovskega, ki v svojih renesančnih povestih vse prepagosto samo postavlja lepe in zanimive kulise, ki sodijo prej v kako opero, kakor v epično tvorbo. Prevod podaja lepo vso nervoznost dikcije, samo včasih pretirana raba historičnega prezenta utruja ali pa je naravnost mučna. (V neprimerno večji meri velja ta očitke Kosovi „Zgodovini slovenskega naroda“, v kateri je taka nemirna in hlastna dikcija naravnost nemogoča.) Značilen „lapsus“ pa se je primeril prevajavcu v začetku drugega poglavja, kjer se ni prav nič zamislil nad nenavadnim stavkom: „Oblak Nefela je čez devet mesecev povil od Iksiona sina, ki je dobil ime Kentavros (str. 7).“ Tako sta dva „masculina“ — „oblak“ in „Iksion“ — rodila sina! Pa je bila za nemško „Wolke“, ki je biološko (in literatsko) korekten

„femininum“, tako pri rokah slovenska beseda „Megla“! Seveda: „Interdum etc.“

Prvič se nam je v posebni knjigi predstavil nov ruski avtor, Ivan Šmelev: „Mary“. Prevedel iz ruščine Peterlin-Petruška. Ljubljana, 1934. Založba „Priatelj“. Oprema Mitje Šviglja in ateljeja „Mico“. Uvod prevajavca nam pripoveduje, da tega pisca „kritika uvršča med največje pisatelje v sodobni ruski literaturi“, toda če si knjigo prečitamo, bomo prej verjeli previdni označbi E. Spektorskega, ko pa prevajavčevi hvali, ki stavi obe živalski storjici, priobčeni v tej knjigi, med „najboljša njegova dela“. Kaj pravi o njem ruska literarna kritika, v kolikor mi je tukaj dostopna, ne bom raziskoval, že iz besedi uvoda in stvari same se vidi, da je ta silno plodoviti pisatelj, čigar največja odlika je po prevajavčevih besedah „njegov opisovanje dogodkov brez vsake postranske misli, brez vsake tudi najmanjše tendence“, pač eden onih znanih, po vseh literaturah razširjenih mnogopiscev, ki se jim včasih posreči tudi kakšna boljša stvar, ki pa mu nazadnje, ker se pač mora in zna in hoče prilagoditi okusu najširših mas, ostane samo po svoji vrednosti dvomljiva pohvala in etiketa, da je „najprikljubnejši ljudski pisatelj“, kakor pravi prevajavec, kar pa se težko sklada z više zgoraj navedeno sodbo ruske kritike. Prevod kazijo tu in tam sledovi ljubljanske žurnalščine in predmestne govornice, ki se v taki knjigi ne spodobijo: „deran“ (str. 6), „drenjati se“ (27); „vodovozni voz“ (27); „Ja, kdo bo pa dirkal?“ (38); „bi bil v stanju tebe ubiti“ (45); „meni jo je žal“ (46) i. t. d. „Barjer“ (41) bi se v slovenščini pač menda moral imenovati „barijera“ (v kolikor se morem vmisliti v situacijo), „odejalo“ (nam. „odeja“, 9) je prav tako nepotrebna nova tvorba kakor „žvižgalo“ (59, nam. „piščalka“); kakšno pecivo je „skladanik“ (54), bo z menoj yred brez upa razmišljal še marsikateri drugi, in da kdo izletov ne „dela“, če že ne gre drugače, ampak jih kar „napravlja“ (62), je vendar nekoliko prehudo!

Povsem drugačna, neprimerno sočnejša, živejša, včasih v svoji primitivnosti naravnost barbarsko surova je Nine Smirnov: Marfa. Roman. Poslovenil L. Mrzel. V Ljubljani, 1934. Založba „Evalit“. Stara zgodba o begu pred ljudmi, pred kulturo, pred civilizacijo, v naturo, v barbarstvo, aktualna danes prav tako kakor za časa J. J. Rousseauja. Problem, ki tudi v tem romanu ni rešen, saj se končuje s stavkom: „Čim bolj se je tujec oddaljeval, tem teže in tem bolj zadušeno se dihala — kakor izmučen konj“. Prevod boleha včasih na okorni frazeologiji: „izgovarjal iz sebe grde psujoče besede“ (9), „zagnala glasno ihtenje“ (9) in enake tvorbe. Posebnost je „mlada žena v havbici“ (62), uganka pa „leščarka“ (112). Kakor mnogi drugi, tako kaže tudi ta prevajavec nekak neumljiv strah pred preprostim glagolom „potegniti (kako reč)“, ker ga očitvidno pozna in priznava samo v frazi „potegniti koga (za nos)“; zato mirno zapiše zvezo, kakor n. pr. „povlekel mehur iz žepa“ (118), ali pa celo „povlekel je desno obrv nekoliko kvišku“ (64). Zanimiv primer, kako pri nekaterih piscih odмира čut za določne kategorije besed, ki bi ga bilo vredno globlje preiskati.

V drugič nas je sedaj obiskala stara, prastara znanka, tam iz sentimentalnih biedermeierskih časov: „Dama s kamelijami“, ki jo je napisal sin A. Dumasa. (Prevel Boris Rihteršič. Opremil J. Omahen. V Ljubljani. Tiskovna zadruga, 1934.) Prevajalec je menda nekako čutil, da ta šopek posušenih vijolic ne bo kaj prijazno sprejet ali da se ne bo dobro počutil med

ekstotičnim, bodečim in trdim cvetjem današnjih literarnih gred. Da ohrani knjigo in njen sentiment pred brutalnostjo suhega racijonalizma današnjih dni, je sam segel v orožarnico tega racijonalizma in napisal uvod, v katerem je podal življenjepis Dumasovega modela „dame s kamelijami“ in tako vse skupaj označil kot resnično povest. Bolj ko s tem pa se mu bo pred današnjimi ljudmi Dumasove starosti posrečila nekaka rehabilitacija tega dela z opozorilom, da je snov prešla takoj v dramatično obliko in da je navdihnila Verdiju njegovo „Travijato“. Po svoji vsebini in po načinu gledanja na svet pa je knjiga današnji dobi tuja za več ko onih devetdeset let, ki jo ločijo od nje.

Ob čitanju osupne človek pri stavku (str. 69): V neki knjigi Alfonza Karra, ki se imenuje „An Rauchen“, sem bral...“ Ker je A. Karr francoski pisatelj, bi se iz tega stavka dalo sklepati, da prevod ni opravljen po izvorniku, ampak po nemškem prevodu, in kar je tukaj še treba posebno poudariti, po slabem nemškem prevodu. — Priznajmo si, da bi bil enkrat že čas, da iz francoščine, angleščine in slovanskih jezikov ne prevajamo po nemških prevodih! In če že delamo tako, povejmo to odkrito, povejmo pa tudi, po katerem prevodu smo prevajali. Če ravnamo drugače, tiči za tem vedno neke vrste „varanje javnosti“, ki je nekoliko nespodobno, še večkrat pa se bomo varali sami, kajti ti nemški prevodi, posebno starejši, so v večini slučajev — o tem so si Nemci sami že davno na jasnem — samo plod žalostne hišne industrije siromašnih polizobražencev, ki so si na ta način služili svoj boren kruh. In samo po sebi je umljivo, da po slabi predlogi nikoli ni mogoče ustvariti dobrega dela!

Nekak flamski „Hlapec Jernej“, samo ne z njegovega konca krvavim tragičnim žarom, je Stijna Streuvelsa: „Hlapec Jan“. (Prevedel Mirko Javornik. Ljubljana. Jugoslovanska knjigarna. 1954.) Tragedija hlapca, ki se v borbi z zemljo, svetom in ljudmi nazadnje, potem ko je vse svoje življenje blodil v začaranem krogu, spotakne ob lastni poštenu duši, ter konča kot „pravi potepuh“ tam, kjer je nekdanj začel: „na varnem in pod streho v dobri okolici skednja in hlevov na veliki, stari domačiji“. Samo neizmerna trudnost, ki se je vse življenje nabirala za ta zadnji, strašni trenutek, premaga njegov strah in solze, ki mu jih izsili grozotno spoznanje, da je takrat bilo vse še pred njim, sedaj pa je vse za njim.

Prevajavcu dela tu in tam preglavice terminologija kmetskega življenja. Kakšen konj je „povodnik“ (str. 10) se bo Slovenec težko domislil, tudi „obveze“ (str. 11), čez katere se bo kobila pogreznila v blato, so neroden prevod nemškega „Fesseln“, za kar pravimo v slovenskih goricah „binclji“ (ž njimi konj „bincne“, „binca“). „Mrežnim vratom“ (21), ki so menda neroden prevod iz nemščine, pravimo „lesa“, nam. „je ostril ušesa“ (10) pravimo „strigel z ušesi“; „je torkljal“ (34) je mogoče prepisano po nemškem „torkeln“. Glagol „oščajati se“ (23) lahko z mirno dušo prepustimo Pregelju, ki ga je uvedel v slovenščino, ker se kakor drugi, ki ga za njim ponavljajo, ni zavedel njegove etimologije. Da so se strehe „pomaljale“ (52), ali da kdo „ne prelamlja sklepa“ (66), so stilistične trdote, ne pa finese. Zelenju, ki ga Javornik imenuje zdaj „krompirjevina“ (112), zdaj „krompirjevka“ (115) se pravi „ščavje“, tudi se v slovenščini ne pravi „vsi ste pod eno plahto“ (148), ampak „pod eno odejo, pod enim klobukom tičite“; tudi tukaj je nekdo „povlekel za vrstico“ (66).

Svojevtrsten, lep okrasek knjigi so ilustracije, slike pokrajine, v kateri se dejanje vrši, ki občutje na nevsiljiv, prijazen način tolmačijo in podčrtujejo.

J. A. Glonar.

Iz naših listov

„Dokumenti slovenske miselnosti po vojski l. 1866.“

Slovenci živimo razkosano. Vsak del ima, kakor se zdi, svoje življenje in svojo usodo. Skušnje enega niso drugemu v korist. Drug mimo drugega živimo. Vendar je ta razkosanost produkt našega geografskega, še bolj pa zgodovinskega položaja. Za njo tiči enotnost, ki pa se ne uveljavlja niti v spoznanju, niti v aktivni reakciji Slovencev na položaj v katerem se nahajamo.

Zgodovinski položaji se za slovenski narod ponavljajo. Tudi ta dejanska kontinuiteta nam ostaja zakrita.

Vzrok je v tem, da v naši zgodovini ni političnih dejanj. Dejstva politične oblasti in borbe za njo ne ostanejo skrita. Kontinuiteta resničnih bojev, oboroženega upora in zmag se ne da zakriti.

Kdor hoče danes odkrivati dejansko kontinuiteto našega narodnega udejstvovanja, jo je deloma primoran iskati v miselnosti. Ni slučaj, da je naslov člankov, katere prinaša nedeljski Slovenec „Dokumenti slovenske miselnosti po vojni l. 1866.“

Ta članek, ki sicer na svoj način zadovoljuje živo našo potrebo in je v tem oziru pozitiven, terja nekaj pripomb.

L. 1866. je leto prve naše narodne katastrofe. Takrat je prvič stekla stalna državna meja preko slovenskega narodnega telesa. Takrat smo izgubili beneške Slovence.

Pred grozečo nesrečo je Einpieler pisal, ... sdaj se jim (Italijanom) sline oedijo po Dalmaciji, Istri, po Trstu, po Goriškem in južnem Tirolskem.“ Za južni Tirol ne skrbi: „Tu bode prava črna in krvava vojska do poslednjega moža, ako Talijani ne dajo miru. Za južno Tirolsko se ne bojimo, porok so nam tirolski junaki.“ Tudi za Dalmacijo ga ni strah. „Jugoslovanski bratje jih bodo že nabrusili ter jim pokazali, kaj je pravica in resnica: Dalmacija je slovanska in ostane slovanska!“ Za naše kraje pa pravi: „Čas je torej in živa potreba, da se preiskuje in dokáže, ali imajo Taljani pravico do teh dežel.“

Ali je Einpieler čutil razliko med obrambo, katero ve za Tirolce in dalmatinske Hrvate, in ono, ki jo predlaga za nas? Zdi se celo, da se pisec omenjenega članka, iz katerega so posneti gornji citati, g. dr. P-ar, ne zaveda te osnovne razlike ali vsaj, da ji ne pripisuje onega pomena, ki ji gre. Takratni Slovenci so zahteve samo postavljali, za nje pa se niso borili. In še to so bile le zahteve po jezikovni enakopravnosti. V Avstriji so videli svojo državo, katere pravilna politika bi bila, da podpira ta stremljenja po enakopravnosti.

G. P-ar prevzema iluzijo Slovencev iz l. 1866, da je bila takrat mogoča preobrazba A. v federativno državo po vzorcu Švice. Po porazu l. 1866 bi se A. bila morala posvetiti preureditvi v federativno državo po narodnostih